

**Een aanvullend verkennend
archeologisch inventariserend
veldonderzoek door middel van boringen
op het plangebied St. Nicolaasstichting
te Denekamp, gemeente Dinkelland (Ov)**

W.J.F. Thijs

ARC-Rapporten 2009-70

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een aanvullend verkennend archeologisch inventariserend
veldonderzoek door middel van boringen op het plangebied St.
Nicolaasstichting te Denekamp, gemeente Dinkelland (Ov)

ARC-Rapporten 2009-70
ARC-Projectcode 2009/158

Tekst

W.J.F. Thijs

Afbeeldingen

W.J.F. Thijs

Redactie

N. van Malssen

definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Denekamp, St. Nicolaasstichting
Projectcode	2009/158
Archisnummer	34356
Projectleider	Ir. W.J.F. Thijs
Contact	0345-620102, w.thijs@arcbv.nl
Oprachtgever	Econsultancy, ir. E.M. ten Broeke
Contact	0314-365150, tenbroeke@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Het Oversticht, mw. drs. M. Nieuwenhuis
Contact	038-4218184

Locatiegegevens

Toponiem	St. Nicolaasstichting
Plaats	Denekamp
Gemeente	Dinkelland
Provincie	Overijssel
Kaartblad	29A
RD-coördinaten	NW: 265.373/490.601 NO: 265.395/490.623 ZO: 265.398/490.470 ZW: 265.363/490.450
Oppervlakte	4.400 m ²

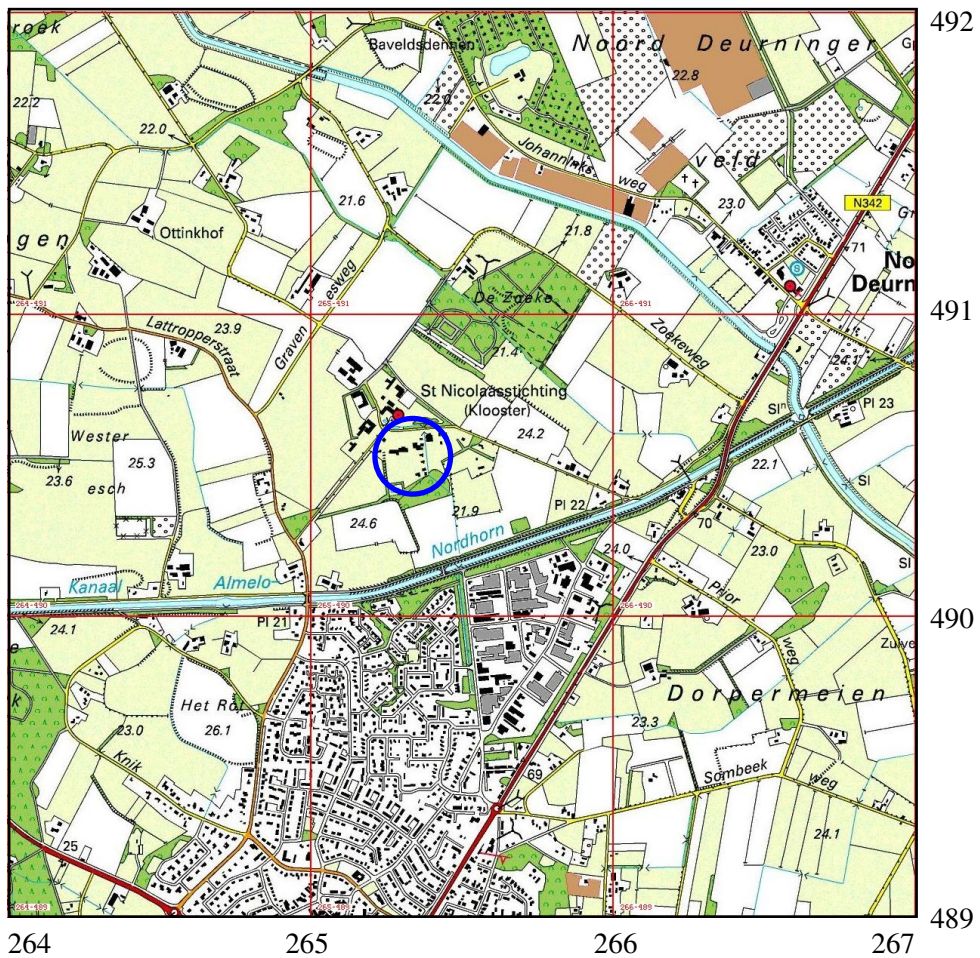
Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden
Geomorfologie	Dekzandrug met of zonder een oud bouwlanddek, op het uiterst zuidoostelijke terreindeel dekzandvlakte
Bodem	Grotendeels venige beekdalgronden, uiterst noordwestelijke terreindeel veldpodzolbodem
Historische situatie	De onderzoekslocatie ligt op het terrein van de St. Nicolaasstichting; op het terrein is eeuwenoude bebouwing aanwezig. Op het terrein zijn vondsten uit de Late Middeleeuwen aangetroffen.
Archeologische verwachting	Lage verwachtingswaarde op intacte archeologische resten en/of sporen uit de periode Laat-Paleolithicum – Nieuwe Tijd.

Legenda

— Onderzoekslocatie

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Doetinchem heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een aanvullend verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd op het terrein van de St. Nicolaasstichting te Denekamp (afb. 1). Aanleiding vormt de nieuwbouw van drie gebouwen op de onderzoekslocatie. Hierbij worden mogelijk archeologische waarden bedreigd. Het terrein is momenteel in gebruik als zorginstelling met bijbehorende tuinen, paardenwei en gebouwen. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg¹ dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden. Het veldwerk is uitgevoerd op 1 april 2009 door ir. W.J.F. Thijs van ARC bv en ir. E.M. ten Broeke van Econsultancy. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

Een deel van het terrein van de St. Nicolaasstichting is in juni 2008 onderzocht middels een verkennend booronderzoek.³ Het deel dat toen niet is onderzocht, is in onderhavig onderzoek onderzocht. In maart 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.⁴ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven:

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Het grotendeels hoger gelegen, van nature voldoende gedraineerde, deel van het plangebied (binnen een dekzandrug) zal vanaf het Laat-Paleolithicum geschikt zijn geweest als (tijdelijke) nederzettingslocatie. Het beekdal van de Sombeek ten noordoosten van het plangebied zal gefungeerd hebben als bron voor voedsel (visvangst) en water. Vanaf de introductie van landbouwgewassen zal het plangebied tevens geschikt zijn geweest als landbouwgrond.

Op basis van de bodemkaart wordt verwacht worden dat binnen het zuidwestelijk deel van plangebied een dik esdek aanwezig is. In dit deel van het plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. De archeologische resten komen voor

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Van der Zee, R.M. en Van Breda, W., 2008: *St. Nicolaasstichting te Denekamp (gem. Dinkelland); een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*, ADC rapport 1534 (conceptversie).

⁴Ten Broeke, E.M., 2009: *Archeologisch bureauonderzoek St. Nicolaasstichting te Denekamp*, Econsultancy Rapport 08025247 (conceptversie).

onder het esdek en in de top van het dekzand (de oorspronkelijke C-horizont). De vondstenlaag is opgenomen onderin het esdek; hier wordt ook wel van cultuurlaag gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het esdek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen zullen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de diepe grondwaterstand, en daardoor relatief droge en zure bodemomstandigheden, slecht zijn geconserveerd. Het complextypen en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Waar in het plangebied geen esdek aanwezig is, kunnen archeologische resten uit alle perioden voorkomen direct aan of onder het maaiveld. De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm beneden het maaiveld. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) worden binnen 50 cm beneden het maaiveld verwacht. De archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- of vuursteenstrooiingen. Organische resten en bot zullen door de diepe grondwaterstand, en daardoor relatief droge en zure bodemomstandigheden, slecht zijn geconserveerd. Het complextypen en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens. De kans dat archeologische resten dan nog in situ aanwezig zijn is laag vanwege eeuwenoude bewerking van de bouwvoor (eerste 30 cm).

Het plangebied hoort bij de landerijen van het huidige klooster van de St. Nicolaasstichting (voorheen het Gravenhuis en Huize Noord Deurningen), waar sprake van eeuwenoude bebouwing. Op het erf zijn vondsten van Laat-Middeleeuwse ouderdom aangetroffen. Er zijn waarschijnlijk meer archeologische resten van deze ouderdom en jonger over het hele terrein van de St. Nicolaasstichting aanwezig. Van de 3 nieuw te realiseren gebouwen komen de meest westelijk en noordelijk gelegen gebouwen deels binnen dezelfde locatie te liggen als de huidige bebouwing. Tijdens de aanleg van de fundering van de huidige bebouwing is het waarschijnlijk dat op deze locatie de ondergrond tot op een diepte van 80 tot 100 cm -mv verstoord is geraakt. Voor deze locatie is de kans klein dat er nog intacte archeologische resten in de ondergrond aanwezig zijn.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 7 cm op het onderzoeksterrein acht boringen geplaatst tot 120 cm –mv. Deze boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing en verharding, verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard-beschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

Op de onderzoekslocatie zijn acht boringen geplaatst. De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het verkennend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1. De bodemopbouw varieert sterk over de onderzoekslocatie en is in alle boringen deels vergraven. Alle bodems zijn gevormd in dekzand behorend tot de Formatie van Bostel, Laagpakket van Wierden. Lokaal komen in de ondergrond slecht gesorteerde fluvioperiglaciaal zanden voor. Op basis van het bureau-onderzoek worden veldpodzolgronden en venige beekdalgronden verwacht.

In boringen 1, 4, 5 en 6 zijn nog (vergraven) restanten van een podzolbodem te herkennen. In boring 4 is de podzol nagenoeg intact. Alleen de A- en B-horizont zijn door elkaar gemengd. Beide podzolbodems zijn bedekt met een ophogingspakket van circa 1 m dikte. Boring 5 is vergraven tot een diepte van 0,55 m –mv. Mogelijk is dit pakket eveneens opgebracht. Door het ontbreken van archeologische indicatoren kon dit niet met zekerheid worden vastgesteld. In boring 6 is de podzolbodem afgetopt door vergraving. In deze boring is alleen de BC-horizont van de oorspronkelijke podzolbodem te herkennen. De bovenste 0,6 m –mv is vergraven. Ook in boring 1 zijn nog restanten van een podzolbodem te herkennen. In de laag tussen 0,4 – 0,6 m –mv zijn vergraven restanten van de A-, E- en B-horizont te herkennen. De originele bodem is evenals in boring 6 vergraven tot een diepte van 0,6 m –mv. Op deze diepte begint tevens de C-horizont.

In boringen 2, 3, 7 en 8 is sprake van AC-profielen. In boring 2 is sprake van een dunne bouwvoor met een dikte van 0,2 meter. Hieronder is de bodem vergraven tot een diepte van 0,8 m –mv. Hieronder ligt de C-horizont. Doordat de bodem tot een diepte van 0,8 m –mv is vergraven valt niet op te maken welk bodemprofiel van origine hier aanwezig is geweest. In boringen 3 en 7 is sprake van een 0,2 – 0,25 m dikke A-horizont. Direct hieronder begint de C-horizont. In boring 3 is het originele bodemprofiel opgehoogd met circa 1 m. Het originele bodemprofiel is hier waarschijnlijk een beekerdgrond geweest. In boring 7 komen in deze laag matig veel roestvlekken voor. Boring 8 is tot een diepte van 0,7 m –mv vergraven. Direct hieronder begint de C-horizont. Door de diepe vergraving valt niet meer op te maken welk bodemprofiel hier aanwezig is geweest.

Het opgeboorde materiaal is in het veld doorzocht op het voorkomen van archeologische indicatoren. Hierbij zijn in het ophogingspakket in boringen 3 en 4 enkele fragmenten recent baksteen aangetroffen. Ook in het vergraven pakket van boring 8 zijn tussen 0 – 0,7 m –mv enkele fragmenten baksteen aangetroffen. Door de ligging in een vergraven- of ophogingspakket liggen deze fragmenten niet *in situ* en hebben hierdoor zeer weinig archeologische waarde. Het gehele onderzoeksgebied van het aanvullend onderzoek heeft een lage trefkans op intacte archeologische sporen. Boringen 3, 4, 5 en 7 hebben een vrijwel intacte bodemopbouw. Door hun laaggelegen ligging zijn deze gronden niet aantrekkelijk geweest voor bewoning. De lage trefkans en het deels vergraven zijn van de gronden maakt dat een vervolgonderzoek op het terrein van het aanvullend onderzoek niet noodzakelijk is.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek van Econsultancy ligt de onderzoekslocatie van het aanvullend onderzoek op de flank van een dekzandrug en een beekdal. Op de onderzoekslocatie komt volgens de bodemkaart de associatie venige beekdalgronden voor. Op het uiterst noordwestelijke terreindeel komen veldpodzolgronden voor. De gehele onderzoekslocatie van het aanvullend onderzoek heeft een lage archeologische trefkans. Uit het veldonderzoek blijkt dat de bodem op een groot deel van de onderzoekslocatie reeds is vergraven. In boringen 3, 4, 5 en 7 is het originele bodemprofiel bewaard gebleven. Boringen 3, 4 en 5 zijn in het verleden opgehoogd. Alle boorlocaties lagen van oorsprong laag in het landschap en zijn hierdoor onaantrekkelijk geweest voor bewoning. Door de vergravingen tot in de C-horizont is de actuele trefkans in de boringen 1, 2 en 8 zeer laag. In de boringen 3, 4 en 8 zijn in vergraven lagen enkele fragmenten baksteen waargenomen. De lage trefkans en de aanwezige vergravingen maakt dat een vervolgonderzoek niet noodzakelijk is.

4 Aanbeveling

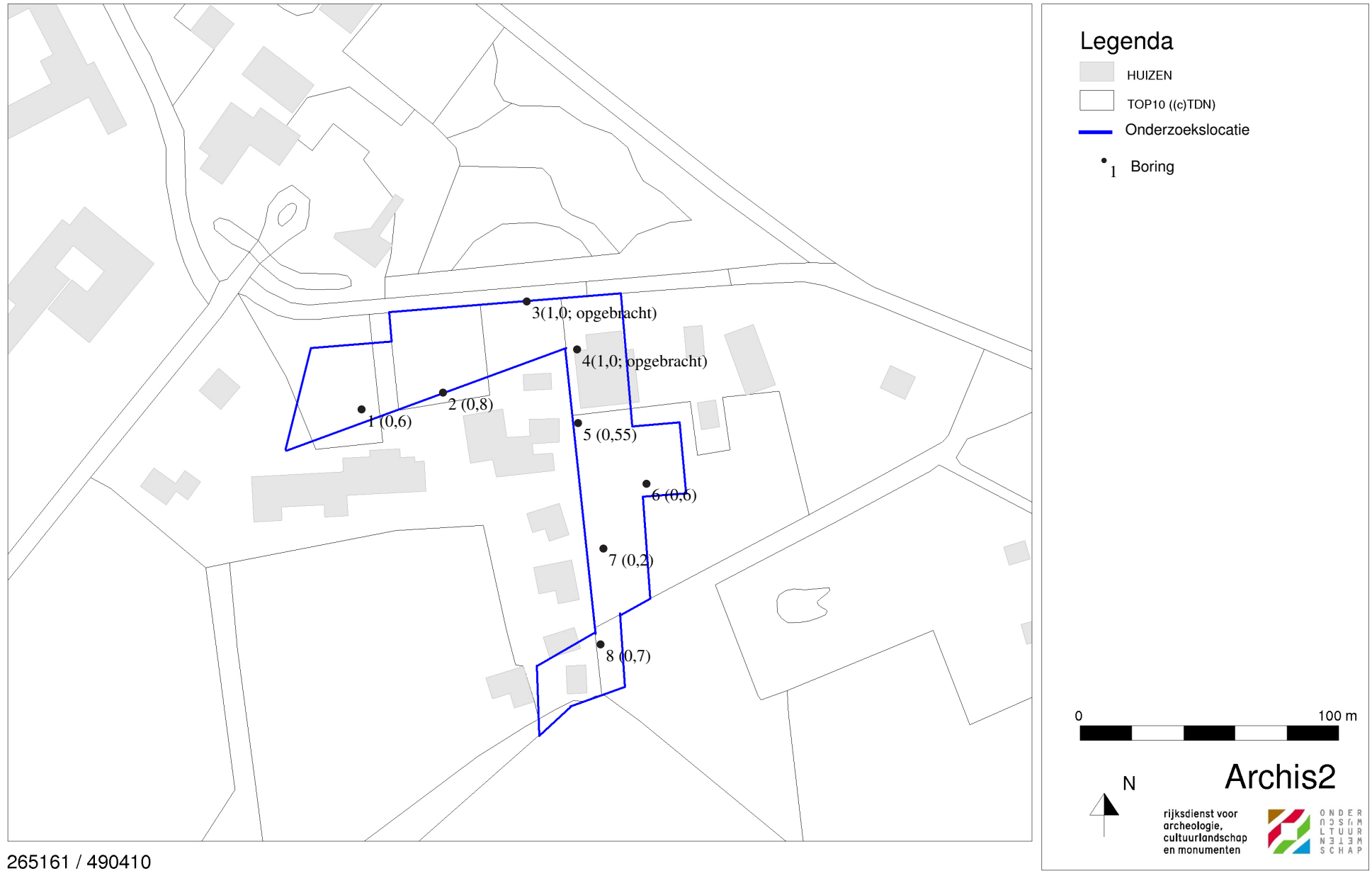
Op basis van de lage trefkans en de aanwezig vergravingen doen wij de aanbeveling om de onderzoekslocatie van het aanvullend onderzoek vrij te geven. Het is aan het bevoegd gezag, Het Oversticht, om de onderzoekslocatie definitief vrij te geven. De meldingsplicht voor de locatie blijft wel bestaan. Indien bij graafwerkzaamheden alsnog archeologisch resten worden aangetroffen dient dit direct te worden gemeld bij het bevoegd gezag.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart, het getal tussen haakjes achter het boornummer geeft de vergravingsdiepte in meter beneden maaiveld weer. De locatie is blauw omlijnd. Door: ir. W.J.F. Thijs.

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	geschat, detailkaart 1:200
Referentievlak	Nieuw Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, actueel hoogtebestand
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	50 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)			humus (onderdeel lithologie)
Z	zand		h2 matig humeus
bijmengsel (onderdeel lithologie)			
s1	zwak siltig		
s4	uiterst siltig		

boring 1 RD-X: 265.295. RD-Y: 490.830. Maaiveld: 22,90. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
40 Zs1	donker grijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven.
60 Zs1	grijs	geleidelijk	Vlekken: matig gevlekt, bruin. Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: Restanten AEB-horizont.
120 Zs1	grijsgeel	beëindigd	Bodemhorizont: C. Zand sortering: matig.

boring 2 RD-X: 265.329. RD-Y: 490.590. Maaiveld: 22,90. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
20 Zs1	donker grijsbruin	scherp	Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.
80 Zs1	geelgrijs	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, donker bruin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
120 Zs1	geelgrijs	beëindigd	Bodemhorizont: C, gley. Vlekken: licht gevlekt, oranje.

boring 3 RD-X: 265.373. RD-Y: 490.603. Maaiveld: 22,90. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
100 Zs1	donker grijsbruin	scherp	Archeologische indicatoren: baksteen, weinig. Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond (subrec).
125 Zs1h2	donker bruinzwart	scherp	Bodemhorizont: A, begraven.
150 Zs1	grijs	beëindigd	Bodemhorizont: C. Zand sortering: slecht.

boring 4 RD-X: 265.373. RD-Y: 490.613. Maaiveld: 22,90. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
100 Zs1	donker bruin	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, geel. Archeologische indicatoren: baksteen, weinig. Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond (subrec).
120 Zs1h2	bruinzwart	geleidelijk	Bodemhorizont: AB, begraven.
135 Zs1	donker grijsbruin	geleidelijk	Bodemhorizont: C.
160 Zs1	licht bruingrijs	beëindigd	Bodemhorizont: C. Zand sortering: slecht.

boring 5 RD-X: 265.385. RD-Y: 490.572. Maaiveld: 22,90. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
55 Zs1	grijsgeel	scherp	Bodemhorizont: A. Vlekken: matig gevlekt, zwart.
70 Zs1	donker bruin	geleidelijk	Bodemhorizont: AB.
100 Zs1	licht grijsbruin	geleidelijk	Bodemhorizont: BC.
120 Zs1	licht bruingrijs	beëindigd	Bodemhorizont: C.

boring 6 *RD-X: 265.414. RD-Y: 490.552. Maaiveld: 22,90. Boormethode: edelmanboring.*

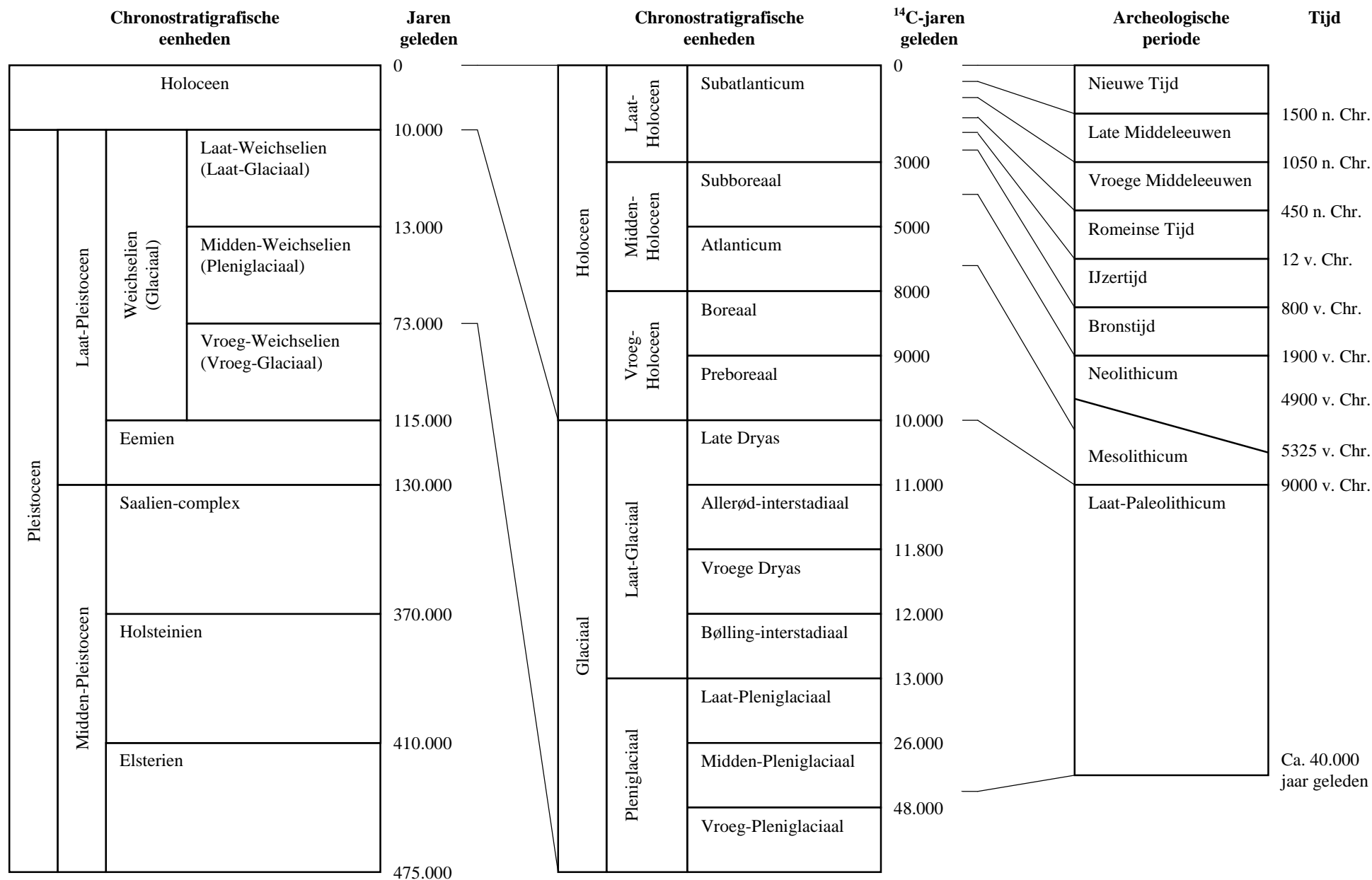
<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
60 Zs1	donker grijsbruin	scherp	<i>Bodemkundige interpretaties:</i> vergraven.
100 Zs1	licht grijsbruin	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> BC.
120 Zs1	grijsgeel	beëindigd	<i>Bodemhorizont:</i> C. <i>Zand sortering:</i> slecht.

boring 7 *RD-X: 265.396. RD-Y: 490.525. Maaiveld: 22,90. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
20 Zs1	donker bruingrijs	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> A.
55 Zs1	geelgrijs	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> C. <i>Vlekken:</i> matig gevlekt, oranje.
120 Zs1	geelgrijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont:</i> C.

boring 8 *RD-X: 265.374. RD-Y: 490.495. Maaiveld: 22,90. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
40 Zs1	donker grijsbruin	scherp	<i>Archeologische indicatoren:</i> baksteen, weinig. <i>Bodemkundige interpretaties:</i> vergraven.
70 Zs4	licht geelgrijs	scherp	<i>Vlekken:</i> matig gevlekt, donker bruin. <i>Archeologische indicatoren:</i> baksteen, spoor. <i>Bodemkundige interpretaties:</i> vergraven.
120 Zs1	grijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont:</i> C, gley. <i>Vlekken:</i> matig gevlekt, oranje.

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: drs. A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.